

FOTO: MATTIAS PERSSON

FOTO: GÖRAN LUNDH

Målbild efter föryngringsavverkning

Synliga lämningar eller lämningsområdet är fria från träd, kör- och markskador samt från täckande ris. Ris på körstråk och basvägar kan kvarlämnas. Träd som hör till det biologiska kulturarvet sparas. Hassel- och enbuskar kan lämnas. Rätt placerade kulturstubbar!

Odlingsspår/röjningsrösen

Människan har bedrivit jordbruk sedan flera tusen år. Spår från detta bruk går att hitta än idag. Vi kallar det fossil åker. Spår från skilda tider kan dessutom finnas inom samma område, det vill säga likartade lämningar med olika ålder, ibland som skikt ovanpå varandra.

Hur ser de ut

Vanligast är *Röjningsrösen*: uppkastad sten med varierande form och storlek. Ju äldre rösen, desto tätare, flackare och mer nedsjunkna i marken. Sentida röjningsrösen är oftast större och mer högre till formen och innehåller ofta större stenar som ett resultat av tillgången till dragdjur och halvmekaniska redskap. *Stenmurar*: Hägnad gjord av sten.

Åkerstrukturer: Långvarig odling har ibland medfört att jord förflyttats vilket skapat terrasseringar, åkerhak (kanter), eller andra markstrukturer. Dessa finns ofta i närhet till röjningsrösen och stenmurar.

Var är de placerade

Odlingsspår hittar vi i hela landet, även i mycket ogästvänliga områden, såsom i blockrika och fuktiga miljöer eller i numera obefolkade bygder, dvs. inte sällan långt ut i skogen och långt från nutida bebyggelse.

Signalfunktion – Vad kan jag hitta mer

Röjningsröseområden är ofta stora till ytan och inom dem kan det finnas såväl boplatslämningar (t ex husterrasser), äldre tegssystem markerade med stensträngar eller jordvallar, vägar samt gravar och gravfält. Det innebär att även marken mellan rösena är känslig för körskador.

I odlingsmiljöer finns ofta lämningar som kan kopplas till torp och backstugor såsom husgrunder, kallkällor, brunnar, förvaringsgropar, samt stigar och vägar. Vid bebyggelselämningarna finns det ofta också spår av det biologiska kulturarvet t.ex. *frukt- och bärträd, trädgårdsbuskar, syrener och ibland hamlade träd.*

Målbild	Enstaka lämningar, Punkt- och Linjeobjekt	Angränsande mindre åkerytor med ev. tillhörande odlingsspår	Yttäckande områden, t. ex. stora röjningsröseområden.
Förröjning	Träd som växer på synliga lämningssstrukturer röjs bort och riset avlägsnas. Växtlighet tillhörande det biologiska kulturarvet som växer mellan synliga lämningar ska sparas. Ris kan lämnas på åkeryta.		
Föryngrings-avverkning	Alla träd huggs bort och riset avlägsnas. Undvik körning på/intill lämningar. Vid behov av körning på/nära lämningar risas körvägen väl och därefter avlägsnas om möjligt risbädden, om det kan ske utan att skador uppstår. Träd med kulturhistoriska eller mycket höga biologiska värden kan kvarlämnas intill stenmur/odlingsröse. På öppna ytor bör övriga naturvärdesträd sparas. Vägris och övrigt ris kan lämnas kvar på f.d. åkerytor.	Synliga lämningar hålls fria från träd, ris och körning. Träd med kulturhistoriska eller mycket höga biologiska värden kan kvarlämnas intill stenmur/odlingsröse. På öppna ytor bör övriga naturvärdesträd sparas. Vägris och övrigt ris kan lämnas kvar.	
Kulturstubbar	Tre eller fler kulturstubbar ställs 2-5 meter utanför lämningen eller där lämpliga träd finns. Linjeobjekt såsom åkerhak, historisk väg/stig och stenmur markeras med kulturstubbar nära intill sträckningen. Väl synliga röjningsrösen och stenmurar behöver inte alltid markeras.	Åkerytor i sin helhet behöver inte markeras med kulturstubbar. Förekommande synliga lämningar kan markeras enskilt enligt förslag i cellen till vänster.	På röjningsröseområden med lämningar jämnt spridda över hela avverkningsytan ställs som regel inga kulturstubbar. I vissa fall, då lämningområdet enbart berör del av hygge, kan denna som helhet markeras med kulturstubbar i ytterkanten. I undantagsfall kan enskilda lämningar (röjningsrösen) markeras med en ensam kulturstubbe på/vid lämningen.
Markberedning och Plantering	Håll ett avstånd om 2-5 meter från lämningarna/lämningssområdet. Åkerytan kan planteras men inte på synliga lämningssstrukturer (exempelvis diken och terrasskanter).		Föryngna gärna utan markberedning eller om möjlighet finns med skonsamma markberedningsformer. Utför gärna åtgärderna omgående efter avverkning då lämningarna syns bra. Åkerytan kan planteras men inte på synliga lämningssstrukturer (exempelvis diken och terrasskanter).
Röjning och Gallring	Träd som växer på synliga lämningssstrukturer tas bort och riset avlägsnas. Växtlighet tillhörande det biologiska kulturarvet som växer mellan synliga lämningar sparas. Spara lämpliga träd för framtida kulturstubbar.		
Passerande av stengärde	Välj i första hand alternativa vägar, annars använd befintliga eller tidigare passager. Vid behov av passage använd trasigt parti och bygg på med ris/virke för att begränsa trycksador. Som ett sista alternativ kan, efter dialog med Skogsstyrelsen, en öppning/breddning i stenmuren göras. Avlägsna ris/virke i efterhand (om möjligt).		

OBS. Fornlämningssklassade lämningar behandlas enligt länsstyrelsens beslut!

För mer information om hur du arbetar med forn- och kulturlämningar:
 Branschgemensamma riktlinjer är framtagna av skogsbruket och Skogforsk.
 Gå in på: www.skogforsk.se för att läsa mer.

